

Dzhemelinska L. V.

National Technical University of Ukraine «Kiev Polytechnic Institute»

MANAGEMENT OF INTELLECTUAL PROPERTY ON AN INDUSTRIAL ENTERPRISE

Summary

In the article were investigated the theoretical aspects of intellectual property management on industrial enterprise. It were determined the basic assignments for intellectual property management on industrial enterprise, generalized definitions of the concept intellectual property management. It was determined intellectual property management functions which have effect on commercial amount intellectual property objects. It was take analysis the activity of nation enterprises to create and to use intellectual property objects.

Key words: intellectual property management, valuation of intellectual property objects, industrial enterprise, innovation activity, competitive capacity of goods, fictitious assets.

УДК 65.012.8:338

Довбня С. Б.

Руденко О. В.

Національна металургійна академія України

КОНЦЕПТУАЛЬНИЙ ПІДХІД ДО КОМПЛЕКСНОЇ ДІАГНОСТИКИ ЕКОНОМІЧНОЇ БЕЗПЕКИ ПРОМИСЛОВИХ ПІДПРИЄМСТВ УКРАЇНИ

Розроблено метод оцінки впливу факторів макросередовища на економічну безпеку підприємства. Обґрунтовано систему локальних та інтегральних показників оцінки поточної та перспективної економічної безпеки підприємства. Запропоновано комплексний показник оцінки її рівня.

Ключові слова: економічна безпека підприємства, макrorівень, мікрорівень, фактори зовнішнього середовища, поточна безпека, перспективна безпека, інтегральна оцінка.

Постановка проблеми. В сучасних динамічних умовах розвитку економіки України під впливом процесу глобалізації та взаємозалежності усіх суб'єктів господарювання спостерігається зростання ризику погіршення фінансово-економічного стану або навіть занепаду діяльності багатьох вітчизняних підприємств. У 2013 році кількість підприємств, які знаходились у процедурі банкрутства становила близько дев'яти тисяч [1]. У зв'язку з цим проблема управління економічною безпекою є дуже актуальною. Оскільки від коректності оцінки рівня економічної безпеки залежить доцільність подальших дій керівництва підприємства, процедура діагностики економічної безпеки відіграє важливу роль в її управлінні.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Питання оцінки економічної безпеки підприємств висвітлено у багатьох працях вітчизняних науковців. Дослідники приділяють увагу розвитку теорії економічної безпеки [2, с. 176; 3, с. 136], обґрунтуванню критеріїв оцінки економічної безпеки підприємств [4, с. 22], розробці та удосконаленню методик визначення її рівня [5, с. 90; 6, с. 12; 7, с. 88].

Виділення невирішених раніше частин загальної проблеми. Більшість науковців концентрують основну увагу на діагностиці поточного рівня економічної безпеки підприємства, при цьому менш досліджуваною залишається проблема оцінки майбутнього її рівня. Ще одним невирішеним, проте, надзвичайно важливим питанням на сьогодні залишається визначення впливу факторів макросередовища на економічну безпеку підприємств, оскільки більшість загроз їх господарській діяльності виникає саме у зовнішньому середовищі. Таким чином, загальною проблемою є відсутність комплексної системи діагностики економічної безпеки підприємства.

Постановка завдання. Метою даної роботи є розробка комплексної системи діагностики економічної безпеки, яка: а) передбачає визначення зовнішніх факторів найбільш пріоритетного впливу, що створюють загрози економічній безпеці; б) забезпечує оцінку за основними складовими у поточному періоді; в) дозволяє прогнозувати рівень економічної безпеки в перспективі; г) дає можливість формувати інтегральну оцінку рівня економічної безпеки з урахуванням усіх складових.

Виклад основного матеріалу дослідження. Багатогранність та еволюція розуміння сутності економічної безпеки обумовлюють наявність різних її визначень [3, с. 136; 5, с. 88; 6, с. 12; 8, с. 49; 9, с. 34]. Систематизація існуючих поглядів, безперечно, свідчить про те, що економічна безпека є комплексним поняттям та характеризує декілька аспектів діяльності підприємства, а саме: ефективне використання факторів виробництва [3, с. 136; 6, с. 12; 8, с. 49] протягом тривалого періоду часу [5, с. 88] та пристосування до умов навколишнього середовища [3, с. 136; 5, с. 88; 8, с. 49; 9, с. 34]. Таким чином, оцінка економічної безпеки повинна враховувати, безпосередньо, не тільки результати поточної діяльності суб'єкта господарювання, але й забезпечувати порівняння отриманих результатів діагностики у динаміці та прогнозувати перспективний стан економічної безпеки. Оскільки кожне підприємство є відкритою системою і всі його можливості та загрози знаходяться в зовнішньому середовищі, обов'язково необхідно при дослідженні економічної безпеки підприємства враховувати вплив факторів макросередовища.

У зв'язку з цим комплексна система діагностики рівня економічної безпеки передбачає її дослідження на мікро- та макrorівнях, а також у поточному періоді та у перспективі. Таким чином,

авторами запропоновано оцінювати економічну безпеку підприємства за схемою, відображеною на рисунку 1.

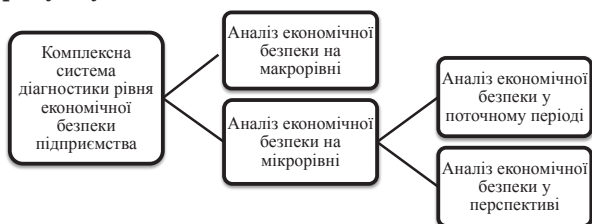

Рис. 1. Схема комплексної системи діагностики рівня економічної безпеки підприємства

Аналіз економічної безпеки на макrorівні ґрунтується на виявленні основних факторів, які впливають на підприємство, на цій основі визначаються конкретні заходи щодо ліквідації або зниження негативного впливу. Зазначені фактори сформовані нами у чотири групи: політичні, економічні, соціальні та ринкові. Перелік факторів за чотирма групами наведено у таблиці 1.

Таблиця 1

Зовнішні фактори, що впливають на економічну безпеку підприємства

Група факторів	Фактори
Політичні	Якість діючого законодавства
	Політика в області зовнішньої торгівлі
	Можливість отримання державної допомоги
	Можливість лобювання інтересів підприємства в органах державного управління
Економічні	Кризовий стан економіки у державі
	Інфляція
	Податкове навантаження
	Наявність тіньового сектору ринку
	Недостатня доступність та висока вартість зовнішніх джерел фінансування
	Можливість невиконання домовленостей поставальників, клієнтів та інших партнерів підприємства
	Можливість зазіхань на приватну власність підприємства
Ринкові	Розвиненість ринкової інфраструктури, фінансово-кредитної системи та фондового ринку
	Стан конкурентного середовища у галузі
	Зміна кон'юнктури ринку
	Промислове шпигунство
Соціальні	Низький рівень доходів громадян України
	Відсутність взаємодії з міськими органами влади
	Формування суспільних об'єднань та зростання їх впливу на соціальну відповідальність бізнесу

Одним із головних завдань аналізу економічної безпеки на макrorівні є визначення рівня впливу кожного фактору для подальшого прийняття коректного рішення. З метою дослідження впливу факторів на економічну безпеку підприємства запропоновано проведення експертного опитування за методом парного порівняння, який передбачає співставлення кожного фактору окремої групи з усіма іншими факторами цієї групи. При використанні методу парного порівняння застосовують матрицю розміром $n \times n$, де n – кількість порівнюваних об'єктів (рис. 2).

Група факторів	1	2	...	j	n	Сума балів
1	-	a_{12}	...	a_{1j}	a_{1n}	$\sum_{j=1}^n a_{1j}$
2	a_{21}	-	...	a_{2j}	a_{2n}	...
...	-
i	a_{i1}	a_{i2}	...	-	a_{in}	...
n	a_{n1}	a_{n2}	...	a_{nj}	-	$\sum_{j=1}^n a_{nj}$

Рис. 2. Загальний вигляд матриці парного порівняння

При заповненні матриці елементами a_{ij} запропоновано порівнювати фактори між собою наступним чином:

- якщо фактор i впливає на рівень економічної безпеки більше ніж фактор j , тоді $a_{ij}=2$;
- якщо обидва фактори однаково впливають на рівень економічної безпеки, тоді $a_{ij}=1$;
- якщо вплив фактору i менший за вплив фактору j , тоді $a_{ij}=0$.

Сума балів за рядком визначає загальний вплив кожного фактору на економічну безпеку підприємства.

Вірогідність високого рівня суб'єктивізму можливо усунути за допомогою коефіцієнта конкордації, який характеризує рівень узгодженості оцінок експертів. Він розраховується за наступною формулою:

$$W = \frac{12 \cdot S}{m^2 \cdot (n^3 - n)}, \tag{1}$$

де W – коефіцієнт конкордації; m – кількість експертів; n – кількість факторів, які порівнюються між собою; S – сума квадратів різниць рангів (відхилень від середнього).

$$S = \sum_{i=1}^n \left(\sum_{j=1}^m x_{ij} - \frac{1}{2} \cdot m \cdot (n + 1) \right)^2, \tag{2}$$

де i від 1 до n – кількість факторів; j від 1 до m – кількість експертів; x_{ij} – ранг i -того фактору, який присвоїв йому j -тий експерт.

В залежності від рівня коефіцієнта конкордації можливе формування наступних висновків щодо узгодженості думок експертів:

- якщо коефіцієнт конкордації приймає значення від 0,2 до 0,4 то узгодженість експертів є слабкою;
- якщо коефіцієнт приймає значення від 0,5 до 0,85 то має місце достатньо сильна узгодженість експертів, отримані оцінки можна вважати об'єктивними;
- якщо коефіцієнт приймає значення більше 0,85, має місце дуже сильна узгодженість думок експертів, що може свідчити про необ'єктивність оцінок (наявність впливу, орієнтація на лідера).

У випадку достатньої узгодженості експертів ($0,5 \leq W \leq 0,85$) остаточної рівень впливу окремого фактору визначається як середнє значення оцінок експертів.

Для визначення ступеня впливу факторів на економічну безпеку підприємства проводиться їх ранжування та розділення на групи на основі класифікації, запропонованої Кириченко О. А. та Івченко О. М. [4, с. 23], яка передбачає виділення 4 рівнів впливу: високий рівень впливу; значний рівень впливу; середній рівень впливу; низький рівень впливу.

За допомогою ранжування факторів зовнішнього середовища визначаються найбільші загрози та

можливості для підприємства, а також формується коректна стратегія, направлена на підвищення рівня економічної безпеки підприємства.

Аналіз економічної безпеки підприємства на мікрорівні розглядається у двох напрямках: аналіз рівня економічної безпеки у поточному періоді та у довгостроковому періоді. Такий підхід пояснюється необхідністю планування майбутніх результатів, виявлення недоліків у поточному періоді задля їх усунення у майбутньому. На основі аналізу існуючих підходів [2, с. 176; 5, с. 90; 6, с. 12; 7, с. 88; 8, с. 49] виділені наступні складові економічної безпеки в поточному періоді: фінансова, техніко-технологічна, інтелектуальна і кадрова, інформаційна, силова.

Аналіз фінансової складової є одним із основних шляхів визначення економічної безпеки підприємства, оскільки уся діяльність будь-якого суб'єкта господарювання базується на наявності фінансових засобів, які в свою чергу залежать від результатів його діяльності. Оцінку фінансової складової рекомендується здійснювати за наступними напрямками: платоспроможність, фінансова стійкість, ділова активність, ефективність діяльності, ефективність використання грошових потоків.

Наявність ефективної технології виробництва, а також прогресивних основних засобів сприяє зростанню рівня економічної безпеки, оскільки підвищується можливість виробництва більш якісної продукції або більш якісного обслуговування, що збільшує конкурентоспроможність підприємства, його дохід в цілому. Саме тому аналіз стану основних фондів та ефективності їх використання, прогресивності технології виробництва є ключовими в розгляді техніко-технологічної складової економічної безпеки підприємства.

Основну роль у здійсненні підприємницької діяльності мають людський фактор, ефективне управління і організація праці. Наявність компетентного персоналу відіграє важливу роль у досягненні підприємством поставлених цілей. Таким чином, на нашу думку, аналіз ефективності використання трудових ресурсів та визначення кваліфікаційного рівня персоналу дає можливість для коректної оцінки інтелектуальної і кадрової складової економічної безпеки підприємства.

Аналізуючи інформаційну складову слід враховувати два головні аспекти: якість інформаційної бази підприємства та захист конфіденційної інформації. Саме наявність достовірної та важливої інформації у кожного робітника підвищує ефективність його роботи, а захист конфіденційної інформації забезпечує безпосередню безпеку підприємства, зменшує ризик втрати долі ринку або потенційних інвесторів. Саме тому аналіз інформаційної складової економічної безпеки підприємства передбачає визначення показника інформаційної озброєності, показників продуктивності та захищеності інформації.

Силова складова економічної безпеки дозволяє оцінити можливість підприємства забезпечити захист майна від викрадення та знищення, а також своїх працівників. На нашу думку, аналіз силової складової доцільно представляти через визначення ефективності діяльності системи захисту, яка діє на підприємстві.

Обґрунтований перелік показників для оцінки

економічної безпеки у поточному періоді представлено у таблиці 2.

Таблиця 2

Показники за складовими економічної безпеки у поточному періоді

Складова економічної безпеки	Показники
Фінансова	Коефіцієнт покриття
	Коефіцієнт автономії
	Коефіцієнт забезпечення власними коштами
	Рентабельність активів
	Коефіцієнт оборотності активів
	Коефіцієнт маневреності
	Коефіцієнт ефективності використання грошових потоків
	Коефіцієнт достатності грошових потоків
Техніко-технологічна	Фондовіддача основних засобів
	Фондоозброєність
	Енергоємність продукції
Інтелектуальна і кадрова	Матеріаломісткість продукції
	Продуктивність праці
	Рентабельність персоналу
	Кваліфікаційний рівень персоналу
Інформаційна	Показник винахідницької активності
	Продуктивність інформації
	Коефіцієнт захищеності інформації
Силова	Коефіцієнт інформаційної озброєності
	Коефіцієнт захищеності майна та персоналу підприємства

По кожній зі складових розраховується інтегральний показник за наступною формулою:

$$УП_{ск} = \sum_{i=1}^n \left(\left(\frac{3_i^{\Phi}}{3_i^P} \right)^m \cdot B_i \right), \quad (3)$$

де $УП_{ск}$ – узагальнюючий показник за складовою; 3_i^{Φ} – фактичне значення і-того показника; 3_i^P – рекомендоване значення і-того показника; $m = 1$, коли збільшення показника є позитивною тенденцією; $m = -1$, коли зменшення показника є позитивною тенденцією; значення «і» від 1 до n – кількість показників у складовій; B_i – вага показника, частка одиниці (сума вагових коефіцієнтів за кожною складовою дорівнює одиниці).

В якості рекомендованого значення показника можуть розглядатись середні (кращі) галузеві їх рівні, значення, що обґрунтовані дослідницько-аналітичним методом, або визначені за допомогою кореляційного чи регресійного аналізу.

Розрахунок інтегрального показника економічної безпеки в поточному періоді передбачає застосування наступної формули:

$$ІІ_{ЕБП} = \sum_{j=1}^5 (УП_{скj} \cdot B_{скj}), \quad (4)$$

де $ІІ_{ЕБП}$ – інтегральний показник економічної безпеки підприємства; $УП_{скj}$ – узагальнюючий показник за j-тою складовою; $B_{скj}$ – коефіцієнт значущості j-тої складової, визначається експертним опитуванням;

Аналіз економічної безпеки у довгостроковому періоді передбачає розрахунок та аналіз показників за наступними складовими: фінансова, екологічна, ринкова та інвестиційно-технологічна. Перелік показників аналізу економічної безпеки у перспективі наведений у таблиці 3.

Таблиця 3
Показники за складовими економічної безпеки у перспективі

Складова економічної безпеки	Показники за складовими економічної безпеки
Фінансова	Коефіцієнт фінансової стійкості
	Відношення темпу росту виручки від реалізації до темпу росту собівартості реалізованої продукції
Інвестиційно-технологічна	Відношення темпу росту власного капіталу до темпу росту загального капіталу підприємства
	Індекс інвестицій
Екологічна	Коефіцієнт безпечності продукції
	Коефіцієнт екологічного баласту
	Коефіцієнт раціонального використання відходів
	Коефіцієнт забруднення середовища
	Індекс витрат на заходи захисту природи
Ринкова	Коефіцієнт ринкової віддачі активів
	Частка підприємства на ринку

Узагальнюючий показник за складовою економічної безпеки у довготривалому періоді розраховується за формулою (3), а інтегральний показник рівня економічної безпеки з ураху-

ванням перспективної оцінки розраховується за формулою (4).

Загальна економічна безпека на мікрорівні визначається за допомогою комплексного показника, розрахованого за наступною формулою:

$$КП_{ЕБП} = \frac{1}{2} \cdot (ІП_{ЕБП}^{ПП} + ІП_{ЕБП}^{ДП}) \quad (5)$$

Висновки і пропозиції. Запропонована методика оцінки рівня економічної безпеки підприємства передбачає врахування впливу зовнішніх факторів, поточну діагностику стану підприємства, визначення перспективного її рівня та формування інтегральної оцінки. Такий комплексний підхід забезпечує підвищення коректності ідентифікації стану підприємства та своєчасність розробки управлінських рішень, поточних та довгострокових заходів щодо підвищення економічної безпеки підприємства.

Напрямок подальших досліджень є встановлення обґрунтованого рівня рекомендованих значень показників економічної безпеки, а також методики визначення значущості локальних показників та складових, що використовуються при розрахунку комплексного показника економічної безпеки. Для підвищення об'єктивності оцінки економічної безпеки подальші зусилля необхідно сконцентрувати на розробці узагальнюючих моделей за допомогою методів дискримінантного аналізу.

Список літератури:

1. Власть подсчитала, сколько в Украине предприятий-банкротов // Сегодня. – 2013. – 02 июля.
2. Корчевська Л. О. Ітеративний підхід до дослідження економічної безпеки підприємства / Л. О. Корчевська // Актуальні проблеми економіки. – 2012. – № 4. – С. 175-183.
3. Плаксин В. И. Методологические аспекты системы экономической безопасности предприятия / В. И. Плаксин // Вісник СевНТУ. Сер. Економіка та фінанси. – 2009. – Вип. 98. – С. 135-139.
4. Кириченко О. А. Деякі критерії оцінки економічної безпеки підприємства / О. А. Кириченко, О. М. Івченко // Інвестиції : практика та досвід. – 2008. – № 23. – С. 22-24.
5. Довбня С. Б. Діагностика рівня економічної безпеки підприємства / С. Б. Довбня, Н. Ю. Гічова // Фінанси України. – 2008. – № 4. – С. 88-97.
6. Ильяшенко С. Н. Составляющие экономической безопасности предприятия и подходы к их оценке / С. Н. Ильяшенко // Актуальні проблеми економіки. – 2003. – № 3(21). – С. 12-19.
7. Камышникова Э. В. Методы формирования комплексной оценки уровня экономической безопасности предприятия / Э. В. Камышникова // Актуальні проблеми економіки. – 2009. – № 12. – С. 87-92.
8. Пашнюк Л. О. Економічна безпека підприємства: сутність, складові та фактори забезпечення / Л. О. Пашнюк // Інвестиції: практика та досвід. – 2012. – № 22. – С. 48-50.
9. Козаченко Г. В. Декомпозиція управління економічною безпекою підприємства / Г. В. Козаченко, О. М. Ляшенко // Вісник Хмельницького національного університету. – 2009. – № 4. – С. 34-38.

Довбня С. Б.
Руденко Е. В.

Национальная металлургическая академия Украины

КОНЦЕПТУАЛЬНИЙ ПОДХІД К КОМПЛЕКСНОЇ ДІАГНОСТИЦІ ЕКОНОМІЧНОЇ БЕЗОПАСНОСТІ ПРОМІШЛЕННИХ ПІДПРИЄМСТВ УКРАЇНИ

Резюме

Разработан метод оценки влияния факторов макросреды на экономическую безопасность предприятия. Обоснована система локальных и интегральных показателей оценки текущей и перспективной экономической безопасности предприятия. Предложен комплексный показатель оценки ее уровня.

Ключевые слова: экономическая безопасность предприятия, макроуровень, микроуровень, факторы внешней среды, текущая безопасность, перспективная безопасность, интегральная оценка.

Dovbnya S. B.

Rudenko E. V.

National Metallurgical Academy of Ukraine

CONCEPTUAL APPROACH TO COMPLEX DIAGNOSTICS ECONOMIC SECURITY OF INDUSTRIAL ENTERPRISES IN UKRAINE

Summary

The present paper represents the developments of the method to assess the influence of environmental factors on the enterprise economic security. The system of local and integral indicators for the assessment of the current and perspective economic security of the enterprise is substantiated. We offer the complex indicator for this assessment.

Key words: economic security of the enterprise, the macro-level, the micro-level, environmental factors, current security, perspective security, integral estimation.

УДК 339.18

Дунська А. Р.

Корзун О. А.

Національний технічний університет України «Київський політехнічний інститут»

СТРАТЕГІЧНЕ УПРАВЛІННЯ ЗБУТОМ НА ЗОВНІШНЬОМУ РИНКУ

Розглянуто сутність системи стратегічного управління збутом на зовнішньому ринку. Визначено базові функції управління міжнародним збутом. Обґрунтовано зміст і поетапність процесу стратегічного управління збутом підприємства на зовнішньому ринку.

Ключові слова: стратегічне управління, стратегія збуту, зовнішній ринок.

Постановка проблеми. Розбудова ринкових відносин і розвиток конкурентоспроможних підприємницьких структур на сучасному етапі здійснюється в умовах загострення суперництва між суб'єктами підприємницької діяльності, вимагає від підприємств вчасної реакції на зміни, які відбуваються у зовнішньому середовищі, та характеризується посиленням процесів в сфері зовнішньоекономічної діяльності, пошуком дієвих способів, технологій та методів управління, підвищенням якісного рівня запитів споживачів. В таких умовах українські підприємства, які є суб'єктами зовнішньоекономічної діяльності, зустрічаються з рядом проблем, які не дозволяють гарантувати їм високу ефективність роботи, стратегічні конкурентні переваги на міжнародному ринку та досягнення основної мети діяльності українських підприємств – максимізації прибутку.

Зовнішній ринок для підприємства – надзвичайно складне утворення, що характеризується значною місткістю і створює значні перспективи для реалізації експортного потенціалу, тобто здатність поставляти на зовнішні ринки конкурентоспроможну продукцію. Одним з ключових інструментів досягнення поставлених цілей підприємства, який забезпечує можливість ефективного використання можливостей зовнішнього ринку, є процес формування стратегії управління збутом на зовнішньому ринку та її практичне впровадження її у вигляді системи збуту, розвиток якої має випереджати темпи розвитку системи виробництва продукції.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Питанням дослідження процесу стратегічного управління збутом на зовнішньому ринку, розробкою стратегії міжнародного збуту та її подальшою реалізацією присвячені праці багатьох українських науковців, а саме: І. А. Абрамовича, Л. В. Балабанової, М. У. Дідківського, Г. М. Дроздової, Ю. П. Митрохіної, Л. І. Нейкової, С. В. Шпилик, та

інших. Публікації вітчизняних вчених свідчать, що процес збуту продукції українських товаровиробників займає головне місце у структурі управління зовнішньоекономічною діяльністю і є складним як в організаційному, так і в економіко-правовому аспектах.

Виділення невирішених раніше частин загальної проблеми. Аналіз наукової економічної літератури свідчить, що не всі питання стратегічного управління збутом досліджені в повному обсязі. Так, існує необхідність чіткого визначення сутності системи стратегічного управління на зовнішньому ринку, вивчення особливостей та можливостей її використання, оскільки під час здійснення збутової діяльності на зовнішньому ринку українські підприємства не використовують наявні переваги інструментів стратегічного управління.

Мета статті. Метою даного дослідження є характеристика системи стратегічного управління збутом на зовнішньому ринку та виокремлення стратегічних засад та основних функцій на яких вона має бути побудована. Для вирішення поставленого завдання необхідно: визначити основи стратегічного управління збутом на зовнішньому ринку та поняття стратегічного управління міжнародною збутовою діяльністю; провести діагностику процесу стратегічного управління збутом на зовнішньому ринку; виявити основні аспекти розробки стратегій управління збутом.

Виклад основного матеріалу дослідження. Досліджуючи проблему стратегічного управління збутовою діяльністю експортоорієнтованих підприємств, необхідно зазначити, що не існує єдиного підходу до визначення суті такого багатогранного поняття, як «система стратегічного управління міжнародною збутовою діяльністю». Для того щоб чітко окреслити суть даної підсистеми управління підприємством, розглянемо основні підходи до її визначення. Насамперед відзначимо, що за функціональною спрямованістю даний на-